Kowalska, Joanna

Przed obchodami kopernikowskimi

Kwartalnik Historii Nauki i Techniki 17/3, 612-616

1972

Artykuł umieszczony jest w kolekcji cyfrowej Bazhum, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych tworzonej przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego.

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie ze środków specjalnych MNiSW dzięki Wydziałowi Historycznemu Uniwersytetu Warszawskiego.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

wadzenia takiej polityki w skali całej RWPG (w oparciu o badania i analizy naukowe).

W dyskusji — jaka wywiązała się po referacie — kontrowersje wzbudziło omówienie cech oraz istoty rewolucji naukowo-technicznej, zwłaszcza przeciwstawienie tych cech — cechom rewolucji przemysłowej. Wskazywano, że — w skali międzynarodowej — faktem stała się rewolucja naukowa i rewolucja w koncepcjach technicznych, udział w nich nie może być tylko konsumpcyjny, oznacza on konieczność wnoszenia własnego wkładu. W hierarchii czynników wpływających na rozwój rewolucji naukowo-technicznej najważniejszym jest kształcenie kadr (prof. E. Olszewski). Zwracano również uwagę na cenę, jaką ludzkość zapłaciła za korzyści wypływające z rewolucji przemysłowej. Rewolucja naukowo-techniczna, której cechą jest totalne zastosowanie nauki jako bezpośredniej siły wytwórczej, również może drogo kosztować. Nauka bowiem może być siłą nie tylko użyteczną, ale i wrogą (prof. A. Tuszko). Podkreślono, że sprawą najważniejszą jest — jak wprowadzać rewolucje naukowo-techniczną w Polsce (doc. J. Kleer). Należy przeciwstawiać się tym jej cechom, których w naszym kraju widzieć byśmy nie chcieli (prof. A. Tuszko). Trzeba także zastanowić się nad skutkami ekonomiczno-społecznymi, jakie spowodować może rewolucja naukowo-techniczna w krajach wysoko rozwiniętych dla reszty świata (doc. Z. Dobrska). Pewne kontrowersje wzbudziło również określenie — przez referenta — początków i faz rozwoju rewolucji naukowo-technicznej. Zgodzono się jednak, iż znajdujemy się u progu jej narodzin (doc. J. Kleer).

Lech Zacher

KRONIKA KRAJOWA

PRZED OBCHODAMI KOPERNIKOWSKIMI

Rada Wykonawcza UNESCO podczas 88 sesji w Paryżu, na wniosek jej członka prof. Sergiusza Tichwińskiego (ZSRR), uchwaliła rezolucję dotyczącą uwzględnienia w programie UNESCO na lata 1973—1974 500-rocznicy urodzin Mikołaja Kopernika. Rezolucja podkreśliła m.in. „wyjątkowe znaczenie odkryć Kopernika dla postępu nauk ścisłych i rozwoju myśli ludzkiej" oraz zwróciła uwagę państw członkowskich UNESCO i innych międzynarodowych organizacji i instytucji, które zajmują się problematyką badania przestrzeni kosmicznej, na fakt, iż „uczczenie wielkich zasług Kopernika będzie miało ważne znaczenie dla przyszłego rozwoju ludzkości na drodze pokoju i postępu".

Rada Wykonawcza zwróciła się do dyrektora generalnego UNESCO o zorganizowanie w lutym 1973 r., w siedzibie tej organizacji w Paryżu, uroczystości ku czci Kopernika, w Polsce zaś — w jego mieście rodzinnym Toruniu — międzynarodowego kolokwium na temat *Człowiek a Kosmos*. Kolokwium to ma już ustaloną nazwę Colloquia Copernicana i odbędzie się w ramach Nadzwyczajnego Kongresu Międzynarodowej Unii Astronomicznej. Kongres ten otworzy sesja plenarna, która odbędzie się we wrześniu 1973 r. w Warszawie. Według wstępnego planu (który może ulec pewnym zmianom) otwarcie obrad nastąpi we Fromborku (5 wrzesień). Sympozjum przy współudziale Komisji Historii Astronomii obradować będzie w Toruniu (7 IX) na następujące tematy: *The Astronomical Background to Copernicus* oraz *The Scientific Work of Copernicus*. Sesja plenarna pt. *Człowiek i Kosmos* odbędzie się w nowej auli Uniwersytetu im. Mikołaja Kopernika w dniu

10 IX. Następne dni przeznaczone będą na sympozja (11, 12 IX) przygotowane przez Comité Nicolas Copernic[1] organizowane przez Międzynarodową Unię Historii i Filozofii Nauki; tematem ich będzie *Recepcja teorii Kopernika; Kopernik i rewolucja naukowa XVII w., Kopernikanizm w naukach społecznych.*

Sympozja oparte będą na referatach i krótkich doniesieniach zaproszonych uprzednio prelegentów. Przewidziany jest także udział rektorów uniwersytetów związanych ze studiami i działalnością Kopernika oraz dwóch kosmonautów (ZSRR, Stany Zjednoczone).

Z inicjatywy Polski w siedzibie UNESCO w Paryżu odbyło się w lutym br. spotkanie przedstawicieli narodowych komitetów kopernikowskich Polski, Francji i Włoch oraz przedstawicieli komitetów do spraw UNESCO w tych krajach. Z ramienia Polski w obradach uczestniczyli: przedstawiciel ogólnopolskiego komitetu obchodów 500-lecia urodzin Mikołaja Kopernika prof. B. Suchodolski, sekretarz generalny Polskiego Komitetu do Spraw UNESCO W. Grzędzielski, dyrektor stacji PAN w Paryżu prof. N. Nowacki i stały delegat PRL przy UNESCO B. Ileczko. Po dokonaniu wymiany informacji na temat imprez projektowanych w poszczególnych krajach z okazji 500 rocznicy urodzin Mikołaja Kopernika, zebrani przygotowali szereg konkretnych propozycji dla dyrektora generalnego UNESCO związanych z wykonaniem uchwały rady wykonawczej tej organizacji w sprawie obchodów kopernikowskich w 1973 r. Powołano stałą komisję koordynacyjną komitetów do spraw UNESCO i komitetów kopernikowskich w Polsce, Francji i Włoszech dla opracowania kalendarza międzynarodowych imprez w tych krajach i na całym świecie organizowanych dla uczczenia pamięci wielkiego astronoma.

Przygotowania do rocznicy w wielu krajach świata są już w fazie zaawansowanej. Patronat nad akcją objęły Narodowe Komitety Kopernikowskie. Oprócz powstałych już, konstytuują się także komitety przy Akademii Nauk ZSRR, Bułgarii, Czechosłowacji (wraz z komitetami lokalnymi w Bratysławie, Ostrawie i Pradze), we Włoszech (obok komitetu ogólnowłoskiego podobne komitety powstają w Padwie, Bolonii i we Ferrarze — miastach, w których studiował Kopernik, oraz w Mediolanie i Turynie), w Indiach patronat nad obchodami uroczystości objęła Indyjska Narodowa Akademia Nauk z następującym programem rocznicowym: seminarium kopernikowskie w lutym 1973 r., cykl odczytów uczonych polskich na uniwersytetach indyjskich, ekspozycja wystawy kopernikowskiej, emisja radiowa odczytu o Koperniku przygotowana przez uczonego indyjskiego prof. F. C. Anluck, projekcje telewizyjne filmów kopernikowskich dostarczonych przez Polskę. Narodowy Komitet Obchodów Kopernikowskich w Japonii przewiduje szeroką akcję wydawniczą i odczytowo-oświatową.

Pod koniec ub. r. w Bratysławie powołano do życia specjalny komitet, który zajmie się zorganizowaniem obchodów 500 rocznicy urodzin M. Kopernika. Z ogłoszonego programu obchodów wynika, że odbędzie się specjalna wycieczka po Polsce śladami Kopernika oraz ogólnosłowackie seminarium naukowo-popularyzatorskie w Bratysławie. Niezależnie od tego, na wydziale przyrodniczym Uniwersytetu Komenskiego odsłonięte będzie popiersie naszego uczonego. Planuje się również wydanie specjalnego zbioru rycin i fotografii poświęconych Kopernikowi.

Wstępem do roku kopernikowskiego na Słowacji stała się wystawa, zorganizowana przez Polski Ośrodek Kultury w Bratysławie we współpracy z Uniwersytetem Komenskiego. Obrazuje ona wkład Kopernika w rozwój światowej astronomii, ekonomii, nauk lekarskich i matematyki. Na wystawę tę słowacki rzeźbiarz, Tibor Bartfay wykonał popiersie Mikołaja Kopernika. Po zamknięciu wystawy podaro-

[1] Comite Nicolas Copernic Międzynarodowej Unii Historii i Filozofii Nauki powołany został na zebraniu Unii w sierpniu 1965 w Krakowie i odbył do tej pory trzy zebrania plenarne (Warszawa, kwiecień 1968; Paryż, sierpień 1968; Warszawa, kwiecień 1971).

wane ono zostanie Konsulatowi Generalnemu PRL w Bratysławie. Drugie popiersie Uniwersytet J. A. Komenskiego przekaże w darze Uniwersytetowi Jagiellońskiemu w Krakowie. Artysta pracuje już nad pomnikiem polskiego astronoma, który ma stanąć w nowym areale Uniwersytetu im. Komenskiego w Bratysławie. Odsłonięcie pomnika przewidziane jest na luty 1973 r.

Polski Komitet do Spraw UNESCO gościł w ostatnim okresie sekretarzy narodowych komitetów UNESCO z Włoch, Austrii, Hiszpanii i Meksyku. W czasie spotkań przedyskutowano sprawy włączenia się komitetów tych krajów do obchodów uroczystości kopernikowskich. Zapowiadane są następne wizyty z Belgii, Holandii, Wielkiej Brytanii.

W Warszawie odbyło się 8-dniowe spotkanie polskich i radzieckich specjalistów, którego tematem były przygotowania do eksperymentu kosmicznego, planowanego dla uczczenia 500 rocznicy urodzin Mikołaja Kopernika. Celem wspólnego eksperymentu będą obserwacje sporadycznego promieniowania korony słonecznej w pasmie fal hektametrowych oraz badanie parametrów jonosfery z pokładu sztucznego satelity Ziemi.

W roku 1971 w Polsce przebywało wielu gości zagranicznych (zwłaszcza ze świata naukowego) interesujących się tematyką kopernikowską. Można tu wymienić choćby prof. Angela Banolsa Batalla opracowującego publikację *Szlakiem Kopernika*, prof. Eli de Gortari pracującego nad książką *Rewolucja w kosmosie*, prof. E. L. Lopeza patronującego wydaniu *De revolutionibus* w języku hiszpańskim (wszyscy trzej z Meksyku).

W br. gościł w Polsce prezes Fundacji Kościuszkowskiej w Stanach Zjednoczonych — prof. E. Kusielewicz. Mówiąc o zamierzeniach fundacji na przyszłość podkreślił, że wiele uwagi poświęci ona uczestnictwu w obchodach 500-letniej rocznicy Kopernika. Fundacja zamówiła już u polskiego kompozytora — prof. M. Góreckiego, symfonię poświęconą Kopernikowi. Również specjalnie dla fundacji przygotowywany jest, za pośrednictwem Polskiej Agencji Autorskiej, bogato ilustrowany album w języku angielskim *Kraj Kopernika*.

Staraniem Ośrodka Informacji i Kultury Polskiej w Berlinie oraz obserwatorium Astronomicznego i Planetarium w Berlinie przygotowana została wystawa kopernikowska. W Chicago i w Meksyku mają zostać wzniesione pomniki Kopernika.

W dniu 19 stycznia 1972 r. w Gliwicach Politechnika Śląska zorganizowała uroczystą sesję naukową poświęconą Mikołajowi Kopernikowi. Na sesji tej m.in. prof. W. Voisé wygłosił referat *Przewrót kopernikański a Henri Poincaré. Czyli rozważania o historii i metodologii nauki*[2].

W dniach 18—19 lutego w gmachu Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego odbyła się naukowa sesja Kopernikowska, zorganizowana przez Towarzystwo Naukowe KUL. W obradach uczestniczyli przedstawiciele nauki reprezentujący PAN, a także ośrodki naukowe Warszawy, Torunia, Krakowa i Olsztyna. W trakcie obrad wygłoszono 12 referatów, a także szereg komunikatów i doniesień naukowych, obrazujących doniosłość i znaczenie badań Mikołaja Kopernika w ówczesnym świecie, jak również rozprzestrzenienie odkryć polskiego uczonego w ośrodkach naukowych Europy. Referaty przygotowali m.in:. prof. I. Dąmbska, prof. B. Suchodolski, prof. W. Voisé, doc. P. Czartoryski i doc. J. Dobrzycki. Z okazji odbywającej się sesji, otwarta została w Bibliotece Uniwersyteckiej KUL wystawa zatytułowana — *Kopernik 1473—1543*.

W marcu, w 450 rocznicę pobytu M. Kopernika w Grudziądzu, zorganizowano w tym mieście Dni Kopernikowskie. Wmurowano akt erekcyjny pod budowę

[2] Wygłoszone na sesji referaty zostały opublikowane w „Zeszytach Naukowych Politechniki Śląskiej. Matematyka-Fizyka" z. 18, Gliwice 1972.

pomnika, którego odsłonięcie ma nastąpić w roku 1973. Otwarto także Planetarium i Obserwatorium Astronomiczne. Miejscowi rzemieślnicy w darze dla nowootwartych placówek zrekonstruowali przyrządy obserwacyjne, jakimi posługiwał się Kopernik.

Ogólnopolski Komitet Obchodów oraz Komitet d/s Radia i Telewizji podjął przygotowanie przez polską ekipę TV programu telewizyjnego (w porozumieniu z rozgłośniami telewizyjnymi innych krajów), który będzie emitowany przez system Eurowizji i Interwizji.

W czerwcu 1971 r. Ministerstwo Kultury i Sztuki oraz Zarząd Główny ZPAP ogłosiły konkurs z okazji rocznicy kopernikowskiej pt. *Mikołaj Kopernik i jego myśl.* Organizacją konkursu zajęło się Biuro Międzynarodowego Biennale Grafiki w Krakowie. W listopadzie nastąpiło rozstrzygnięcie konkursu na który wpłynęły prace z 29 krajów świata. Pierwszą nagrodę otrzymał grafik szwajcarski Franc Anatol Wyss, dwie drugie: Leon Piesowocki (Wielka Brytania) i Raimo Kanera (Finlandia). Polak Zygmunt Czyż otrzymał nagrodę czwartą. Nagrodzone prace będą eksponowane w maju 1972 r. w muzeum Narodowym w Krakowie.

Przed dwoma laty Rozgłośnia Polskiego Radia w Krakowie ogłosiła Ogólnopolski Konkurs Kopernikowski na utwór radiowy. Spośród 80 prac, które wpłynęły na konkurs, jury pod przewodnictwem W. Sokorskiego wyłoniło laureatów. Pierwszą nagrodę zdobył Stanisław Owoc z Poznania za pracę *Dzień powszedni kanonika*, drugą — Maria Dolińska z Moskwy za *Słońce wschodzące.*

Bogato zapowiada się sezon wydawniczy i wystawowy. W *Biblioteczce Kopernikańskiej* w 1971 r. ukazały się dalsze pozycje: L. Jarzębowskiego, *Biblioteka Mikołaja Kopernika;* J. Dobrzyckiego, *Astronomia przedkopernikańska.* Planuje się ukazanie dalszych tomików: W. Iwanowska, *Astronomia M. Kopernika;* Z. Nowak, *Kultura umysłowa Prus Królewskich w czasach Kopernika,* i pracy zbiorowej *Astronomia w Toruniu.* Wznowione zostaną: K. Górski, *Dom i środowisko rodzinne M. Kopernika;* w jęz. angielskim ukaże się tomik B. Rymaszewskiego *Toruń w oczach Kopernika,* a w jęz. niemieckim M. Biskupa *Działalność publiczna M. Kopernika.* W serii *Studia Copernicana* do roku 1973 ukażą się następujące pozycje: B. Biliński, *Życiorys Kopernika pióra B. Baldiego;* L. Jarzębowski, *Katalogi księgozbiorów warmińskich;* G. Rosińska, *Opisy instrumentów astronomicznych w rękopisach Biblioteki Jagiellońskiej;* Z. Wardęska, *Teoria heliocentryzmu Mikołaja Kopernika w intepretacji teologów europejskich;* K. Górski, *Łukasz Watzenrode* oraz tom o recepcji teorii Kopernika w różnych krajach opracowany przez autorów polskich i zagranicznych w ramach działalności Comité Nicolas Copernic Międzynarodowej Unii Historii i Filozofii Nauki pt. *Colloquia Copernicana I Etudes sur l'audience de la theorie héliocentrique. Conférences du Symposium de l'UIPHS.*

Sport i Turystyka przygotowuje wydanictwo albumowe M. Rusinka, Wiedza Powszechna wyda pracę E. Rybki i jego syna Przemysława, *Kopernik, człowiek i myśl.* W przygotowaniu znajduje się wiele folderów i kalendarzy imprez kopernikowskich.

Na Zamku Olsztyńskim otwarto wystawę obrazującą dotychczasowy plon trzyetapowego międzywojewódzkiego konkursu plastycznego *Mikołaj Kopernik i jego idea* oraz międzynarodowego pleneru plastycznego pn. *Szlak Kopernika* zorganizowanego w sierpniu ub. roku na Warmii i Mazurach. Eksponowane prace wejdą w skład współczesnej galerii kopernikowskiej organizowanej w muzeum we Fromborku, natomiast poplenerowe projekty zostaną po realizacji rozmieszczone w różnych punktach Szlaku Kopernikowskiego.

W Planetarium Śląskim w Chorzowie udostępniono wielką wystawę poświęconą życiu i pracy Kopernika. Ekspozycja ta czynna będzie 2 lata.

W lutym 1973 r. w Muzeum Techniki w Warszawie będzie otwarta wystawa *Kopernik i jego dzieło.* Największą atrakcją tej wystawy ma być Planetarium, które będzie gotowe już w lipcu br. Na rok 1973 przewiduje się otwarcie następujących wystaw: Muzeum Nauki i Techniki — wystawa przygotowana przez Ośrodek Postępu Technicznego NOT (z ekspozycją w Paryżu), fotograficzna Związku Polskich Artystów Fotografików, Stowarzyszenia Regionalnego Pojezierze z przeznaczeniem dla środowisk polonijnych, *Kopernik-Kosmos* (Związek Polskich Artystów Plastyków), medalierskо-filatelistyczna i inne. W Olsztynie zorganizowana będzie wystawa (kwiecień 1973) *Kultura polska Warmii i Mazur od czasów Kopernika po dzień dzisiejszy;* w Lidzbarku *Wielcy mieszkańcy zamku lidzbarskiego i związki Krakowa z Warmią,* we Fromborku *Kopernik na Warmii,* w Poznaniu Kopernikowska Światowa Wystawa Filatelistyczna *Polska 73.* Wszystkie wystawy otrzymają staranne katalogi i informatory ze streszczeniami obcojęzycznymi.

Łódzka Wytwórnia Filmów Oświatowych przygotowuje barwny, dokumentalno-naukowy, 4-odcinkowy film, poświęcony Mikołajowi Kopernikowi i jego epoce, który zrealizowany będzie w angielskiej, francuskiej, hiszpańskiej i niemieckiej wersji językowej.

Joanna Kowalska

50 LAT WYDZIAŁU GEODEZJI I KARTOGRAFII POLITECHNIKI WARSZAWSKIEJ

W dniu 22 stycznia 1972 r. odbyła się uroczystość jubileuszu 50-lecia Wydziału Geodezji i Kartografii Politechniki Warszawskiej. Na program uroczystości, poza przemówieniami okolicznościowymi, złożyły się dwa referaty: *Historia rozwoju i osiągnięć Wydziału Geodezyjnego Politechniki Warszawskiej* (doc. Z. Adamczewski) oraz *Rola Wydziału w realizacji zadań geodezji* (mgr inż. B. Szmielew).

Wydana została również — w opracowywaniu prof. H. Leśnioka — okolicznościowa broszurka *50 rocznica Wydziału Geodezji i Kartografii Politechniki Warszawskiej.*

Wymienione wyżej materiały stworzyły wierny obraz półwiekowego rozwoju i osiągnięć tej ważnej placówki naukowej, jak również przedstawiły dokładnie rolę, jaką spełniała ona w realizacji zadań geodezyjnych w naszej gospodarce narodowej.

Blisko trzytysięczną rzeszę absolwentów Wydziału reprezentowało na uroczystości około 650 osób, których delegacje złożyły kwiaty pod pomnikiem Bohaterów Warszawy oraz na grobach nieżyjących profesorów.

Eugeniusz Berezowski

SETNA ROCZNICA URODZIN WŁADYSŁAWA KOTWICZA

20 marca 1972 r. minęła setna rocznica urodzin wybitnego orientalisty polskiego Władysława Kotwicza (zm. w 1944 r.). Z tej okazji 19 kwietnia odbyła się w Pałacu Kazimierzowskim na Uniwersytecie Warszawskim sesja, na której o życiu i działalności Władysława Kotwicza mówili: prof. Tadeusz Lewicki, prof. Stanisław Kałużyński, prof. Włodzimierz Zajączkowski i doc. Edward Tryjarski.

W. Kotwicz, wybitny mongolista i ałtaista, działał do 1923 r. w Rosji i ZSRR, uzyskując na Uniwersytecie Petersburskim kolejno stopnie: docenta prywatnego, docenta etatowego i profesora. Wykładał filologię mongolską i mandżurską. Prowadząc badania nad kulturą, literaturą i obyczajami ludów Azji Środkowej zwie-